

VILARRUBIAS, Mercè (2019).

*Por una Ley de Lenguas: Convivencia en el plurilingüismo:
Una propuesta para una Ley de Lenguas oficiales en España.*
Barcelona: Deusto. 203 p.

L'autora, catedràtica de llengua anglesa a una escola oficial d'idiomes (EOI) de Barcelona, ja és coneguda en el debat sociolingüístic pel seu volum *Sumar y no restar. Razones para introducir una educación bilingüe en Cataluña* (ed. Montesinos, 2012). En la seva obra s'ha presentat com a defensora de l'educació trilingüe, i com a contrària d'un pretès adoctrinament catalanista i d'un pretès menysteniment de la llengua castellana en el sistema educatiu català (Boix i Vila, 2018: 12). Les seves propostes han tingut ressò en publicacions com *El viejo topo*, *Claves de razón práctica* i *Cuadernos de pensamiento público* (Fundación para el Análisis y los Estudios Sociales, FAES), però molt menys en la sociolingüística catalana.

El llibre té tres seccions amb els títols següents: 1) «Cómo no promover una lengua», 2) «Cómo abordar mejor nuestro plurilingüismo» i 3) «Cómo desarrollar una Ley de Lenguas oficiales». En la primera etziba un atac contra les polítiques nacionalistes basades en la idea *catalana* de llengua pròpia, i suposadament tendents al monolingüisme, i acaba presentant la posició dels «partidos políticos nacionales» (no deuen ser nacionalistes, representa). En la segona, primerament planteja la necessitat d'una llei de llengües oficials d'abast estatal. En segon lloc proposa que el principal és tenir en compte els drets lingüístics dels parlants; invoca sobretot els drets lingüístics individuals, que reivindica, amb un victimisme que considero exagerat, atesa l'«ausencia total de derechos lingüísticos de los castellanohablantes en las comunidades bilingües españolas» (p. 95). I, en tercer lloc, indica que cal elevar el debat lingüístic (un «discurso alternativo», en diu) a partir de les quatre àrees de pensament següents: «distinguir entre los hablantes y las élites nacionalistas»; «un reconocimiento razonable del catalán, el euskera y el gallego; respeto a todas las lenguas versus dominio de las lenguas», i «el lugar del español como lengua común debe repensarse». Aquesta darrera àrea és una crítica moderada, de guant blanc, al *Manifiesto por la lengua común* (2008) perquè «el diálogo democrático y la convivencia en un país [com Suïssa] dependen más de la voluntad de sus ciudadanos y sus representantes políticos que de la existencia de una sola lengua» (p. 125). I afegeix al final: «es comprensible la preocupación por la erosión del castellano en las Comunidades Autónomas bilingües y su etiquetado de lengua “facha”. Es normal que se busquen formas de revertir esta situación. Pero la mejor manera de hacerlo es respetando a aquellos que no quieren usar el castellano y facilitar que se expresen en sus lenguas, en las instituciones del Estado, en el Congreso y en el Senado,

en los tribunales de justicia. Nadie debe ser obligado a expresarse en español si no lo desea» (p. 127).

L'obra és optimista, d'una manera com a mínim naïf. Parteix de considerar que la política lingüística estatal espanyola ja ha avançat cap al reconeixement del plurilingüisme tot començant a desenvolupar l'article 3.3. de la Constitució espanyola («un Estado que va por buen camino» (p. 84)). L'enumeració que en fa és la següent (p. 83): «oferta de cursos de catalán, euskera y gallego por parte de la UNED y las Escuelas Oficiales de Idiomas (EOI). Oferta de cursos en el extranjero de catalán, euskera y gallego por parte del Instituto Cervantes. Apoyo vía subvenciones a las industrias culturales en todas las lenguas españolas oficiales. Reconocimiento de la excelencia de creadores españoles sin importar la lengua española en la que trabajen. Versión en todas las lenguas oficiales de la web de algunos Ministerios. Atención telefónica en las lenguas cooficiales en algunos Ministerios. Uso de las lenguas cooficiales en el Senado. Mantenimiento de un circuito de televisión y una emisora de radio en catalán y gallego, subsidiarias de RTVE. Traducción diaria del BOE online a las lenguas cooficiales. Acuerdo con la Unión Europea para costear los servicios de traducción de las comunicaciones escritas en vasco, gallego y catalán de los usuarios con las instituciones europeas». Les mancances de la política lingüística als òrgans centrals de l'Estat brillen, doncs, per la seva absència i qualsevol les pot constatar. N'hi ha prou de fer una visita a la subdelegació del Govern central a prop de la plaça de Catalunya de Barcelona; tots els escrits són exclusivament en castellà.

En la tercera i darrera secció, l'autora proposa una llei de llengües elaborada pels partits «nacionals» (una exclusió dels altres partits que és, simplement, separatista), a la qual s'arribaria després d'una recerca sobre el plurilingüisme espanyol que consistiria a elaborar un llibre blanc sobre la qüestió, i conduiria (en un procés lent) a una «Ley de lenguas». Canadà és el model que té en ment Vilarrubias. Allí, recordaran els lectors, el 1963 es constituí The Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism o Commission Royale d'Enquête sur le Bilinguisme et le Biculturalisme, establerta pel primer ministre, Lester B. Pearson, per tal d'«inquire into and report upon the existing state of bilingualism and biculturalism in Canada and to recommend what steps should be taken to develop the Canadian Confederation on the basis of an equal partnership between the two founding races, taking into account the contribution made by the other ethnic groups to the cultural enrichment of Canada and the measures that should be taken to safeguard that contribution». Aquesta comissió (observin que encara s'hi parla de races) serà seguida per d'altres, prèvies a les corresponents regulacions lingüístiques que succeïren referents als òrgans centrals canadencs. Sembla bastant increïble que el marc espanyol actual, amb la seva correlació de forces, pugui anar cap aquí en un curt i mitjà termini. Els polítics espanyols no són un model de plurilingüisme, com ho fou en l'època de la transició el plurilingüisme d'Empar/Amparo Pineda, dirigent aleshores del Moviment Comunista d'Espanya, ja difunt. Al Canadà, en canvi, de grat o per força, hi ha hagut una visió positiva de les «founding nations», amb líders canadencs, com el bilingüe Pierre Elliott Trudeau, que s'escarrassaren per un estat realment federal, tot usant les dues llengües. Lamén-

tablement, no albirem cap líder de la seva talla en el panorama polític espanyol que promogui un multilingüisme igualitari. Ben al contrari: quan, per exemple, el camaleònic Albert Rivera intenta assaltar el poder central espanyol, i aleshores deixa de dir-se Albert i passa a dir-se Alberto. Un estat seriosament i sincerament federal (entre els molts federalismes possibles), que protegís contra qualsevol assimilacionisme, seria un enemic seriós de l'independentisme. Però al Partit Popular no se li acut res més que vantar-se que la seva candidata, Cayetana Álvarez de Toledo, a la circumscripció de Barcelona no sap ni un borrall de català perquè ja en té prou amb la *lengua común*... O el mateix partit conservador, en ple remolí electoral, proposa una Ley de Lenguas que «relega el uso de los idiomas cooficiales, como el catalán, a un uso opcional, en la Administración, la escuela o la señalización urbana» (eldiario.es, 28 febrer 2019). Ens trobem, doncs, a anys lluny del model canadenc i dels disseny de Vilarrubias. Josep Borrell, un altre contraexemple, amb els seus furibunds atacs, no pot ser un Trudeau hispànic.

L'obra té dos fils argumentals bàsics o, millor dit, dues propostes genèriques: un augment del reconeixement de les llengües no castellanes als òrgans centrals de l'Estat, d'una banda, i del castellà a les comunitats bilingües, de l'altra. Per a l'autora «es contradictorio dar lecciones de pluralismo al Estado mientras en las Comunidades Autónomas se defiende tercamente la uniformidad» (p. 75). No debades, Vilarrubias postula que la qüestió lingüística és la causa més profunda del secessionisme a l'Espanya actual.

El trenta és un número màgic, segons que sembla, que hauria d'harmonitzar-ho tot. L'autora proposa que a les comunitats bilingües hi hagués un percentatge de presència i ús de les llengües cooficials no menor al 30%. Pel que fa al funcionariat, la posició és ben asimètrica i desigual. Del castellà se'n suposa el coneixement, però no és requerit el de la llengua cooficial (p. 176): «Todos los ciudadanos tienen derecho a no ser discriminados en el acceso a la función pública por desconocimiento de una de las lenguas oficiales. No obstante este derecho vendrá limitado por el derecho del usuario de servicios públicos a ser atendido en la lengua oficial que elija y por las leyes autonómicas de normalización lingüística. Para armonizar ambos derechos, en un mínimo del 30 por ciento de los puestos en la Administración autonómica o local o en empresas e instituciones dependientes de ellas, se exigirá solamente el conocimiento del castellano para el acceso a la función pública o la contratación laboral. Posteriormente, las autoridades pueden requerir, si así fuera necesario, el aprendizaje de la lengua cooficial a los funcionarios que obtuvieran una plaza en esta modalidad (sin requisito lingüístico de la lengua cooficial)». Aquest màgic trenta per cent també és el percentatge mínim de les llengües cooficials tant a l'educació com a la informació institucional autonòmica.

Finalment, sorprenen algunes absències. S'inclou Ninyoles en la bibliografia, però no es tenen gens en compte les seves propostes en l'època de la transició sobre les llengües als òrgans centrals de l'Estat. No s'esmenten la Declaració Universal dels Drets Lingüístics ni la Carta Europea de Llengües Regionals i Minoritàries ni tampoc es menciona cap de les jornades sobre el tema dels òrgans centrals de l'Estat (i oblidat

les que ha organitzat fugaçment el PSOE). Ara en recordo tres: 1) el simposi «Estado y población plurilingüe», a la Universitat de Barcelona, el 1991, que donà lloc a un volum (Bastardas i Boix, 1994). Sobretot hauria estat útil fonamentar-se en les dimensions de la política lingüística en societats plurilingües intel·ligentment analitzades per Kenneth D. McRae (1994); 2) «El model lingüístic de l'Estat espanyol: present i futur» a l'Institut d'Estudis Catalans, el 2004, i 3) «El plurilingüisme a la Constitució espanyola» a l'Institut d'Estudis Autònoms, el 2009. Finalment, és també com a mínim estrany no trobar cap referència ni a algun article de la revista *Llengua i Dret*, la més veterana sobre el tema, ni a l'Organització pel Multilingüisme, l'organització no governamental que va predicar en el desert quasi inútilment intentant plurilingüitzar l'Estat.

Un altre tema, secundari en el volum, però rellevant per a la lluita per la legitimitat, és la qüestió de la historicitat del castellà, com a mínim, a Catalunya. El castellà seria «una lengua hablada en sus territorios mucho antes de su unión con Castilla» (nota 1, p. 17). Caldria matisar molt segons els territoris i segons els sectors socials i no sentenciar, perquè no em sembla cert que «hace aproximadamente seis siglos que el castellano está extendido en todo el país» (p. 128). Aconsello consultar la recerca «Des de quan som bilingües els catalans?», apareguda als *Apunts de Sociolingüística i Política Lingüística* (Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, número 7, març 2019), a càrrec de Francesc Bernat, Mireia Galindo i Carles de Rosselló.

Tot i aquestes ombres, l'esperit i la voluntat de l'autora són inclusius i permeten un diàleg, en que ningú no se sentís víctima: «el respeto a las lenguas y sus hablantes debería ser principal objetivo a fomentar en la actitud ciudadana hacia el plurilingüismo» (p. 123). El volum conclou (capítol 9) amb uns continguts i mesures que serien recollides en una Llei de Llengües oficials: «9.1. ¿A qué tenemos derecho los ciudadanos y ciudadanas?»; «9.2. ¿Qué obligaciones adquiriría la Administración estatal?»; «9.3. ¿Cómo incidiría la Ley de Lenguas en las administraciones autonómicas?», i «9.5. ¿Qué investigación académica requeriría la Ley de Lenguas?».

Toquem fusta. Quan escric aquesta ressenya no veiem senyals de millora, ni en la direcció moderada proposada per Vilarrubias. Els partits conservadors si de cas propugnen una «lengua común no inclusiva», sinó subordinadora, com en una resolució del Ministeri de Justícia sobre l'ús del català en l'Administració de Justícia (*El País*, 17 agost 1988): «Ningún atisbo de discriminación puede existir por el hecho de imponer a un español el uso del castellano». Més clar, l'aigua.

Emili BOIX-FUSTER
Universitat de Barcelona

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

BASTARDAS, Albert; BOIX, Emili (dir.) (1994). *¿Un estado, una lengua?: La organización política de la diversidad lingüística*. Barcelona: Octaedro.

- BOIX-FUSTER, Emili; VILA, F. Xavier (2018). «La promoció de l'ús de la llengua des del sistema educatiu: una qüestió oberta». A: VILA, F. Xavier; BOIX-FUSTER, Emili (ed.). *La promoció de l'ús de la llengua des del sistema educatiu: realitats i possibilitats*. Barcelona: Universitat de Barcelona. (Edicions; 9-20)
- MCRAE, Kenneth (1994). «El establecimiento de una política lingüística en sociedades plurilingües: cinco dimensiones cruciales». A: BASTARDAS, Albert; BOIX, Emili (dir.). *¿Un estado, una lengua?: La organización política de la diversidad lingüística*. Barcelona: Octaedro, p. 99-114.
- RICCI, Nino (2009). *Pierre Elliott Trudeau*. Toronto: Penguin. (Extraordinary Canadians)